

rado nazivlje istočnim, no upravo u svojem sjeverozapadnom dijelu seže on daleko na zapad. Tako su primjerice Osijek, nedaleko od sjeveroistočne, i Sarajevo, nedaleko od jugoistočne hrvatske međe, gotovo iste geografske dužine kao južnotalijanski Otranto, a Požega, Banjaluka i Imotski malo ne pod istim meridijanom kao Tarento; dok je Zadar nešto zapadnije smješten od Mesine na Siciliji, a Rijeka od Salerna, a samo malo istočnije od Napulja. Sve nam to dakle pokazuje, da hrvatska zemlja ima prama zapadu isti smještaj kao i južna Italija. A to baš i jest razlog, što je najveći dio pomenutih zemalja za konačne razdiobe rimskoga carstva godine 395. po Hr. pripao Zapadu, a istom docnije Istoku zbog političkih interesa njegovih. Hrvatska je dakle zemlja (kao i južna Italija) dugo kolebala između Zapada i Istoka, dok konačno nije (poglavito uz more) u njoj prevagnuo zapadni utjecaj.

Nadalje hrvatska se zemlja nalazi na razmeđi srednje i južne Evrope. Ona se naime prostire onim predjelima, gdje se Balkanski poluotok hvata trupa evropskoga. Ogledamo li na karti tri južnoevropska poluotoka, opazit ćemo, da Pirenejski rastavlja od trupa teško prohodno gorje Pirenejâ, a Apeninski opet visoke Alpe; Balkanski pak poluotok nije odijeljen visokim gorama, već su ovdje prirodnom međom rijeke Kupa, Sava i Dunav. Što je ovoj međi na sjeveru, pripada evropskom trupu ili srednjoj Evropi, a što je na jugu, Balkanskom poluotoku ili južnoj Evropi. Velik dio pomenute međe prolazi hrvatskom zemljom i to tako, da manja čest njezina ostaje trupu evropskomu ili srednjoj Evropi kao sastavni dio velikoga podunavskoga nizozemlja i alpskoga gorja, to jest hrvatsko Zagorje, Podravina i čitava Slavonija sa Srijemom, dok veći dio pripada Balkanskom poluotoku i kraškoj gorovini ili južnoj Evropi. Taj geografski dualizam hrvatske zemlje, koji se još i jasno odražuje u klimi, fauni i flori, mnogo je puta nepovoljno utjecao na razvoj političke narodne prošlosti. Ne da se naime poreći, da onaj kraj hrvatske zemlje, što se prostire između Save, Drave, Kupe i Dunava, a pripada srednjoj Evropi, pokazuje sasvim drugi karakter od krajeva njemu na jugu, pače bilo je vremênâ, kad su oba dijela stajala u protivštini i neprijateljstvu jedan protiv drugoga. Stoga i jesu već Rimljani današnju hrvatsku zemlju podijelili među dvije pokrajine, Panoniju i Dalmaciju, a na njihovim se tragovima docnije podigoše obje hrvatske kneževine, Panonska i Dalmatinska, zatim obje banovine, naime Slavonija i Hrvatska s Dalmacijom.